

Η Επανάσταση του 1843

- Αίτια: μοναρχικός απολυταρχισμός –
- Βαυαροκρατία
- αποκλεισμός των αγωνιστών από την πολιτική εξουσία

Η πολιτική ζωή πριν το 1843

- Κυριαρχία τριών κομμάτων:
αγγλικού, γαλλικού, ρωσικού
- Πρότυπα οι αντίστοιχες Μεγάλες Δυνάμεις
- Τα κόμματα δεν έχουν σαφή οργανωτική δομή και προγράμματα δράσης
- Δεν υπάρχει σύνταγμα
- Δε γίνονται εκλογές

Συνέπειες Επανάστασης 1843 στην πολιτική ζωή

- Οι πολιτικές και ιδεολογικές αντιλήψεις εκφράζονται με μεγαλύτερη σαφήνεια
- Τα κόμματα παίζουν ενεργότερο ρόλο στην πολιτική ζωή
- Γίνονται σαφέστερες οι μεταξύ τους διαφορές

Στάση κομμάτων στην Εθνοσυνέλευση

- Όλα υπέρ του συντάγματος
- Ζητούμενο: περιορισμός εξουσιών βασιλιά
- Αποφυγή ακραίων θέσεων
- Προστασία από κρατική αυθαιρεσία
⇒ Κατοχύρωση θεμελιωδών δικαιωμάτων

το σύνταγμα του 1844

α) κατοχύρωση θεμελιωδών δικαιωμάτων

1. Ισότητα απέναντι στο νόμο
2. Απαγόρευση δουλείας
3. Απαραβίαστο οικογενειακού ασύλου
4. Ελευθερία γνώμης και τύπου
5. Προστασία ιδιοκτησίας
6. Δωρεάν εκπαίδευση

Αδυναμία: δεν κατοχυρώνεται το δικαίωμα του «συνέρχεσθαι και συνεταιρίζεσθαι»

β) βασιλικές εξουσίες

- συμμετοχή βασιλιά στην άσκηση νομοθετικής εξουσίας
- αρχηγός κράτους και στρατού
- **ωστόσο:** καμιά πράξη δεν έχει ισχύ χωρίς την προσυπογραφή του αρμόδιου υπουργού

γ) άλλες διατάξεις

- κατοχύρωση (με ελάχιστους περιορισμούς) του δικαιώματος της καθολικής ψηφοφορίας

[Συνέπεια: συμμετοχή πολιτών και κομμάτων στο δημόσιο βίο - διεκδίκηση συμφερόντων]

- οι εκλογείς δίνουν όσες ψήφους θέλουν ακόμα και σε ψηφοδέλτια διαφορετικών συνδυασμών
- **Βουλή και Γερουσία** (διορισμός από το βασιλιά – ισόβιο αξίωμα για τους Γερουσιαστές)

Να εντοπίσετε στα παρακάτω παραθέματα τα φιλελεύθερα και τα συντηρητικά στοιχεία του νέου Συντάγματος

Η Εθνοσυνέλευση διάρκεσε απ' το Νοέμβρη του 1843 ως το Μάιο του 1844 και ψήφισε το Σύνταγμα που δημοσιεύτηκε στις 18/30 Μαρτίου 1844. Το πραξικόπημα του 1843 δεν έφερε στην Ελλάδα παρά μια πολιτική αλλαγή περιορισμένης σημασίας. Το Σύνταγμα του 1844 ήταν υπερβολικά συντηρητικό. Η νομοθετική εξουσία ασκούνταν συλλογικά από το βασιλιά, από μια Βουλή εκλεγμένη απ' το λαό σύμφωνα μ' ένα σύστημα, που ήταν λίγο - πολύ τιμοκρατικό και από μια Γερουσία διορισμένη ισόβια απ' το βασιλιά. Η εκτελεστική εξουσία ανήκει στο βασιλιά κι ασκείται απ' τους υπεύθυνους υπουργούς του, διοριζόμενους και παύόμενους απ' αυτόν χωρίς την έγκριση της Βουλής. Η δικαιοσύνη επίσης απορρέει απ' το βασιλιά. Ωστόσο τα δημοκρατικά στοιχεία δεν έλειπαν. Οι πολίτες ήταν ίσοι μπροστά στο νόμο, υπήρχε εγγύηση της ατομικής ελευθερίας, της ελευθερίας του τύπου, του δικαιώματος του συνεταιρίζεσθαι και δεν αναγνωριζόταν στην Ελλάδα η δουλεία. [Σβορώνος Ν.Γ., Επισκόπηση της Νεοελληνικής Ιστορίας, Αθήνα 1976, σελ. 83].

Τιμοκρατικό = η συμμετοχή των πολιτών στη διακυβέρνηση της πολιτείας ανάλογη της περιουσιακής τους κατάστασης

Μαζί με το Σύνταγμα θεσπίστηκε και τέθηκε σε ισχύ νέος εκλογικός νόμος, ο δημοκρατικότερος εκλογικός νόμος της Ευρώπης εκείνης της εποχής, ο οποίος προέβλεπε μία μορφή καθολικής ψηφοφορίας, χωρίς να την εισάγει με ολοκληρωμένο τρόπο. Πολλοί Έλληνες, άρρενες βεβαίως - αφού οι γυναίκες απέκτησαν δικαίωμα ψήφου έναν και πλέον αιώνα αργότερα -, συμμετείχαν στο Εκλογικό Σώμα δίχως ιδιαίτερες διακρίσεις βάσει εισοδημάτων, ιδιοκτησίας και τίτλων (απέκτησαν δηλαδή το δικαίωμα του εκλέγειν και εκλέγεσθαι). Η Ελλάδα, κράτος ανεξάρτητο λίγων ετών, από το 1828 κατ' ουσίαν και τυπικώς από το 1830, ήδη το 1844 απέκτησε τον πιο πρωτοποριακό και προοδευτικό εκλογικό νόμο της εποχής εκείνης στην Ευρώπη. [Λοβέρδος Α, Πολιτική Ιστορία της Ελλάδας [1828-1975], εκδ. Σάκκουλα, Αθήνα-Κομοτηνή 2000, σελ. 35].

Αξιολόγηση των εξελίξεων

Το σύνταγμα ψηφίστηκε το Μάρτιο του 1844 και έτσι η Ελλάδα εξοπλίστηκε από νωρίς με τα χαρακτηριστικά της φιλελεύθερης κοινοβουλευτικής δημοκρατίας. Για παράδειγμα, το Σύνταγμα του 1844 ουσιαστικά παραχωρούσε καθολική ψηφοφορία στους άνδρες (οι γυναίκες δε θα κέρδιζαν το δικαίωμα ψήφου παρά το 1952). Από την αρχή όμως δημιουργήθηκαν προβλήματα λόγω της εμφύτευσης αρχών των συνταγματικών πολιτευμάτων δυτικού τύπου, που είχαν εξελιχθεί στην πορεία αιώνων σε κοινωνίες με πολύ διαφορετική ιστορική εμπειρία, σε μια παραδοσιακή κοινωνία της οποίας οι αξίες είχαν υποστεί κρίσιμη επίδραση τους αιώνες της οθωμανικής κατοχής και διέφεραν σημαντικά από εκείνες που κυριαρχούσαν στις βιομηχανικές κοινωνίες της Δυτικής Ευρώπης. Η ένταση που προέκυψε ανάμεσα στα δημοκρατικά σχήματα και τις παραδοσιακές αντιλήψεις και πρακτικές, διαστρέβλωσε, όπως άλλωστε και σε άλλες περιοχές των Βαλκανίων, την εξέλιξη των κοινοβουλευτικών θεσμών. [Clogg R., Συνοπτική Ιστορία της Ελλάδας 1770-1990, Αθήνα 1995, σελ. 57-63].

Για την αξιολόγηση των εξελίξεων

Πώς αξιολογείται η εισαγωγή της καθολικής ψηφοφορίας στο Σύνταγμα του 1844 στα παρακάτω παραθέματα;

Ακόμη και από καθαρά πολιτική άποψη, θα ήταν δύσκολο να υποστηριχθεί ότι η νέα κατάσταση ευνόησε άμεσα το λαό. Εντούτοις, από μια γενικότερη άποψη, η αλλαγή πρόβαλε τους αγρότες στο προσκήνιο, όχι βέβαια σαν πρωταγωνιστές, αλλά σαν οπαδούς.

Η εισαγωγή του κοινοβουλευτισμού σήμαινε, για πρώτη φορά μετά τη λήξη του Αγώνα, ότι ο λαός δεν ήταν πλέον δυνατόν να αγνοείται από την ηγετική τάξη, όταν μάλιστα οι εκπρόσωποι της τελευταίας συναγωνίζονταν για την άνοδο στην εξουσία. Η εισαγωγή της καθολικής ψήφου (για τους άρρενες) σήμαινε ότι οι αγρότες έγιναν οργανικό, αν και παθητικό, μέρος του νέου συστήματος και ότι, ως αντάλλαγμα για την υποστήριξή τους προς τους διάφορους εκπροσώπους της ηγετικής τάξεως, μπορούσαν να υπολογίζουν σε συγκεκριμένες υλικές παραχωρήσεις.

(Από την Ιστορία του Ελληνικού Έθνους)

Αξιολόγηση των νέων πολιτικών εξελίξεων (σχ. εγχειρίδιο)

- Επιφυλάξεις

- α) λειτουργία κομμάτων και φιλελεύθερες διαδικασίες προϊόν μικρής ηγετικής ομάδας
- β) δεν ανταποκρίνονταν στις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας
- γ) αναπτύχθηκαν κατά μίμηση δυτικών προτύπων – παραμόρφωση - διαστρέβλωση

Αξιολόγηση των νέων πολιτικών εξελίξεων

Αντίρρηση: Επιχειρήματα:

- α) **ρίζωμα κοινοβουλευτισμού** – ακολουθεί δικούς του δρόμους για να ανταποκριθεί στις ανάγκες - αιτήματα της ελληνικής κοινωνίας
- β) **όχι στείρα μίμηση** αφού: πολιτική ενεργοποίηση μεγάλου μέρους του πληθυσμού και σταδιακή συγκρότηση κράτους δικαίου
- γ) τα **κόμματα αναγκαιότητα** της εποχής

Αξιολόγηση της λειτουργίας των κομμάτων στην ελληνική κοινωνία

- **Επιφυλάξεις**

- α) λειτουργία κομμάτων και φιλελεύθερες διαδικασίες προϊόν μικρής ηγετικής ομάδας
- β) δεν ανταποκρίνονταν στις ανάγκες της ελληνικής κοινωνίας
- γ) αναπτύχθηκαν κατά μίμηση δυτικών προτύπων – παραμόρφωση - διαστρέβλωση

Αντίρρηση: Επιχειρήματα:

- α) ρίζωμα **κοινοβουλευτισμού** – πολιτική ενεργοποίηση μεγάλου μέρους του πληθυσμού
ακολουθεί δικούς του δρόμους για να ανταποκριθεί στις ανάγκες - αιτήματα της ελληνικής κοινωνίας
- β) **όχι στείρα μίμηση** αφού: πολιτική ενεργοποίηση μεγάλου μέρους του πληθυσμού και σταδιακή συγκρότηση κράτους δικαίου
- γ) τα **κόμματα αναγκαιότητα** της εποχής

Πριν το 1943

- Τα κόμματα δεν έχουν σαφή οργανωτική δομή και προγράμματα δράσης
- Δεν υπάρχει σύνταγμα
- Δε γίνονται εκλογές, που προσδιορίζουν τον τρόπο λειτουργίας των κομμάτων

Μετά το 1943

- Οι πολιτικές και ιδεολογικές αντιλήψεις εκφράζονται με μεγαλύτερη σαφήνεια
- Ψήφιση συντάγματος
- Κοινοβουλευτισμός: τα κόμματα παίζουν ενεργότερο ρόλο στην πολιτική ζωή

Το σύνταγμα του 1844

α) κατοχύρωση
θεμελιωδών
δικαιωμάτων

- 2.ισότητα απέναντι στο νόμο
- 3.απαγόρευση δουλείας
- 4.απαραβίαστο οικογενειακού ασύλου
- 5.ελευθερία γνώμης και τύπου
- 6.προστασία ιδιοκτησίας
- 7.δωρεάν εκπαίδευση

β) βασιλικές
εξουσίες

- συμμετοχή βασιλιά στην άσκηση νομοθετικής εξουσίας μαζί με τη Βουλή και τη Γερουσία
- αρχηγός κράτους και στρατού
- ωστόσο**: καμιά πράξη δεν έχει ισχύ χωρίς την προσυπογραφή του αρμόδιου υπουργού

γ) άλλες διατάξεις

- κατοχύρωση (με ελάχιστους περιορισμούς) του δικαιώματος της **καθολικής ψηφοφορίας**
- Συνέπεια**: συμμετοχή πολιτών και κομμάτων στο δημόσιο βίο
 - διεκδίκηση συμφερόντων
- οι εκλογείς δίνουν όσες ψήφους θέλουν ακόμα και σε ψηφοδέλτια διαφορετικών συνδυασμών
- Βουλή και Γερουσία** (διορισμός από το βασιλιά – ισόβιο αξίωμα για τους Γερουσιαστές)